

**DISCURS DEL RECTOR DE LA UPF,
JOSEP JOAN MORESO,
AMB MOTIU DE LA INAUGURACIÓ DEL CURS 2006-2007**

Senyor secretari d'Universitats i Recerca del Departament d'Educació i Universitats,

Excma. presidenta del Consell Social de la Universitat,

Excma. Sra. M. Rosa Virós, ex-rectora de la Universitat Pompeu Fabra,

Excm. Sr. Tomàs de Montagut, vicerector de Relacions Institucionals i secretari general de la Universitat Pompeu Fabra,

Professor José Antonio Pascual, catedràtic de Llengua Espanyola de la Universitat Carlos III de Madrid,

Benvolguts membres de la comunitat universitària,

Amigues i amics,

Aquest curs que comencem és el dissetè de la Universitat Pompeu Fabra. És una universitat jove, tan jove que els estudiants que enguany ingressen a primer curs ja havien nascut quan fou creada. Una universitat jove, al contrari que les universitats medievals com Bolonya, Oxford o Salamanca, necessita construir-se una narració amb la qual identificar-se, sobre la qual recolzar-se. Fa ja uns mesos, la vicerectora Maria Morrás em va passar un article en què el director del Departament d'Economia de la Universitat de Nova York explicava com havia fet d'aquest departament, que quan ell se'n va fer càrrec no es comptava entre els millors, un excel·lent departament d'Economia. A

l'article hi ha un bon grapat d'observacions interessants per als que tenim responsabilitats de govern a les universitats, però el que em va cridar l'atenció fou la reflexió final: qualsevol comunitat humana necessita el seu Homer, deia, necessita una narració en la qual viure, beure de les seves fonts, alimentar-se dels seus fruits. Això em va fer reflexionar: quina és la narrativa de la nostra universitat? Qui ens pot fer d'Homer a la nostra petita comunitat universitària?

I la resposta era òbvia: Pompeu Fabra pot ser el nostre Homer. A partir d'aquesta idea vam veure que el curs que ara encetem és l'aniversari de moltes iniciatives relacionades amb Pompeu Fabra: l'any 2006 es compleixen cent anys del Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana, i l'any 2007 en farà setanta-cinc de la declaració d'unitat de la llengua catalana per les Normes de Castelló. L'any 2006 és, també, el setanta-cinquè aniversari de la proclamació de la Segona República, i el setantè de l'inici de la Guerra Civil. I vam decidir fer d'aquest curs acadèmic un *any Pompeu Fabra*.

Però l'aniversari que millor s'adiu amb la idea que tracto de comunicar-vos és un altre. Els historiadors acostumen a situar l'any 1906 també com l'inici del moviment anomenat *Noucentisme*. Eugeni D'Ors comença a parlar-ne en el seu *Glossari*, Prat de la Riba publica *La Nacionalitat catalana* i Josep Carner, *Els fruits saborosos*. D'aquest impuls l'any següent sorgeix l'Institut d'Estudis Catalans. Pompeu Fabra ha de tenir un paper central durant tota aquesta època, la seva feina de reconstrucció de la nostra llengua ocupa el lloc nuclear d'aquest moviment. La narrativa sobre la qual construir-nos és, llavors, aquesta generació de catalans que

va creure que un país millor era possible. No és, no us amoïneu, que pensi que els ideals del Noucentisme puguin aplicar-se ara tal i com aquella generació els va pensar; ni tan sols que comparteixi tots els ideals noucentistes. Però hi ha un aspecte principal del seu projecte que crec que mereix la pena rescatar: per a ells la política i la cultura anaven estretament lligades, eren les dues dimensions del seu projecte. El seu projecte d'articulació del país tenia aquest doble vessant: no menyspreaven la política, perquè volien un país millor; però tampoc consideraven la cultura com un adornament, sinó com allò que estava al nucli del país que volien fer. I amb un instrument polític més aviat esquifit, la Mancomunitat, van fer molt des del punt de vista cultural: l'Institut d'Estudis Catalans, la xarxa de biblioteques popular, l'Escola d'Art Dramàtic, però posaré un exemple de l'immens esforç cultural d'aquesta generació que em sembla especialment revelador: van creure que una llengua i una cultura occidental que es volgués respectable, havia de disposar dels clàssics traduïts a la seva llengua (com els anglesos, els francesos i els alemanys), i van emprendre aquesta titànica empresa que és la col·lecció Bernat Metge. Crec que aquest projecte il·lustra bé el que vull dir: no es tractava només de recuperar institucions d'autogovern, ni d'ensenyar el català a les escoles ni tan sols de fer del català una llengua moderna, amb un diccionari i una gramàtica com cal; es tractava de poder llegir Homer, Plató, Aristòtil i Virgili i Horaci en traduccions catalanes de qualitat.

Malauradament, la universitat gairebé no va participar d'aquest projecte. La Universitat de Barcelona del període 1906-1923 (el període que convencionalment s'associa al Noucentisme) era, amb les poques

excepcions que coneixem, una institució caduca. Qui vulgui saber fins a quin punt era caduca només cal que llegeixi les delicioses —des del punt de vista literari— però amargues —des del punt de vista cultural— descripcions que de la seva Facultat de Dret d'aquesta època fan Agustí Calvet, *Gaziel*, a *Tots els Camins duen a Roma*, Josep Maria de Sagarra a les seves *Memòries* i Josep Pla al *Quadern gris*. Qui ho faci aprendrà molt sobre la nostra més aviat trista *legal education*. De fet, fou aquesta generació de noucentistes qui, anys després, amb la Segona República i la Generalitat, van intentar bastir un projecte renovador a la Universitat de Barcelona, convertida en *autònoma*. El president del Patronat d'aquesta Universitat Autònoma fou Pompeu Fabra. I, ajudat per persones com Jaume Serra Húnter, Pere Bosch-Gimpera (els dos rectors de l'època republicana) i altres universitaris, van intentar regenerar la universitat al nostre país. Van tenir poc temps: el Patronat va començar a funcionar a inicis de 1933, va ser suspès després dels fets d'Octubre del 34 i els seus dirigents empresonats, i va recuperar la seva vigència amb la victòria de les esquerres al febrer del 36 i fins a la caiguda de Barcelona en mans de les tropes franquistes.

Va ser un projecte inacabat. Aquí al costat, al pati de Roger de Llúria, recordem els noms dels professors represaliats pel franquisme d'aquell projecte inacabat. Potser és un bon moment per rescatar-lo i tornar-hi. Les universitats catalanes d'avui estan en disposició de figurar al nucli d'un projecte de país on la cultura sigui determinant i definidora del país que volem. Per a tal fi, hem de tenir una concepció de la cultura allunyada de l'estretor i, de vegades, de la mesquinesa que acostuma a caracteritzar els debats sobre la cultura catalana. Vull dir, per exemple,

que un article escrit en anglès per un dels nostres investigadors a Catalunya i publicat a *Science* o a *Nature* o a qualsevol de les revistes científiques de més prestigi és una expressió tan valuosa de la cultura catalana que la majoria dels poemes que guanyen l'englantina d'or als nostres jocs florals no poden ni somniar. Vull dir alguna cosa que hauria de ser òbvia: que la ciència també és cultura, que la ciència és cultura en majúscula. Vull dir que, per a la cultura catalana, és una benedicció tenir universitats obertes al món, investigadors que treballen en xarxa amb els millors departaments universitaris i centres de recerca del món, estudis de postgrau coneguts al món per la seva qualitat, campus universitaris —com ho són els de la nostra universitat— on els idiomes de comunicació entre les persones són tres: el català, el castellà i l'anglès.

Com sabeu, les universitats catalanes, com totes les europees, estem vivint un procés de canvis per tal de convergir en l'Espai Europeu d'Ensenyament Superior. Aquest és un bon moment, per tant, perquè intentem construir un espai català universitari que faci de catalitzador d'aquest projecte de país al qual em refereixo. La missió de la universitat en aquest moment al nostre país passa per augmentar la qualitat dels nostres estudis superiors per tal de formar millors professionals; passa perquè siguem capaços de generar atractius estudis de postgrau i de posar al mapa de l'ensenyament superior de qualitat Barcelona i Catalunya, que ara gairebé només hi és per alguns MBA. I passa, també, per augmentar la nostra recerca de qualitat i per convertir-la en innovació que millori el nostre teixit productiu. Tots aquests són reptes de la nostra universitat. El Consell de Direcció està elaborant un pla, que anomenem Bolonya 2010, que dissenya la Universitat per fer front

a aquests reptes. Potser ens cal, com a país, un esforç generacional com el del noucentisme, un projecte Catalunya 2010.

Malgrat les renovacions que s'han produït al Ministeri d'Educació a Madrid i el document que aquesta setmana ha fet públic, les resistències al canvi continuen. Les incerteses no s'han esvaït. I, per això, ens cal fer un esforç suplementari a nosaltres. Les universitats catalanes poden obrir el camí, poden mostrar com construir un espai universitari obert a Europa i al món, realment comparable amb els espais universitaris de major qualitat. Potser d'aquesta manera ens seguiran; hi ha altres universitats fora de Catalunya que pensen com nosaltres i, si no fos així, perdoneu-me, pitjor per a ells. La Universitat Pompeu Fabra ja hi ha començat a treballar. Aquest curs que ara encetem haurà de servir per acabar de clarificar el nostre full de ruta per a Bolonya 2010: els nous graus que, amb la flexibilitat que ens prometen, podrem establir; els nous postgraus que introduïrem; el disseny adequat per a la recerca; la innovació i la formació avançada als tres campus de la Universitat: Ciutadella, Mar i Comunicació. La Conselleria d'Educació i Universitats i la Secretaria d'Universitats i Recerca han començat a posar les bases per fer possible aquest projecte amb un pla que millora de manera substantiva el finançament de les nostres universitats, i —confiem que també serà així— amb un pla pluriennal d'inversions i un pla d'infraestructures de recerca a l'altura de les circumstàncies. Però serà el nou govern de la Generalitat el que haurà d'assumir aquests reptes. Confiam que no defraudarà les nostres esperances.

Per acabar, deixeu-me dir que un altre tret cabdal del projecte

noucentista fou la seva idea de ciutat. Una ciutat on, per dir-ho amb Espriu, la gent és neta i noble, culta, lliure, rica, desvetllada i feliç. La Universitat Pompeu Fabra, que des del seu inici ha lligat el seu destí al destí de la ciutat de Barcelona, continuarà lluitant per fer de Barcelona una ciutat com la que van somniar els noucentistes, la *ciutat ideal* del poeta Màrius Torres. Quan llegia el text de la magnífica lliçó inaugural del professor José Antonio Pascual, pensava que els lexicògrafs, com Fabra i com ell mateix, viuen —una mica com tots— entre la descripció fidel i precisa dels usos lingüístics i l'ideal de la llengua com ells el conceben. En totes les activitats intel·lectuals i artístiques dels éssers humans hi ha inevitablement una mossegada de normativitat. Alguna cosa d'aquesta tensió també es pot llegir al cartell que ens ha fet l'artista Sergi Aguilar. Bé, doncs, l'ideal d'universitat que compartim hauria de recordar que trenta anys d'extensió del sistema universitari públic a Catalunya, a Espanya i a Europa no han aconseguit un accés en condicions realment iguals a les nostres universitats. Vull dir que si el talent, com és obvi, està distribuït aleatòriament de manera uniforme entre les famílies pel que fa als seus ingressos i la seva riquesa, a la universitat la probabilitat d'accedir-hi dels que més tenen més que triplica la dels que menys tenen. En això, Europa no és millor que els Estats Units, que tenen un sistema basat en les universitats privades. Cal que des de la universitat recordem que a la nostra societat li queda molt per esdevenir una societat amb igualtat real d'oportunitats i que, en l'àmbit de la política universitària, cal una aposta clara i decidida per establir beques i préstecs que permetin als estudiants menys afavorits dedicar-se en condicions d'igualtat a l'estudi. L'ideal de la universitat que volem hauria de ser més conscient, també, que malgrat que en l'accés

no hi ha discriminació per raó del gènere, a la vida universitària, com a la vida social, ens resta molt encara per arribar a la igualtat de gènere. Només un exemple: a la nostra universitat —de manera no gaire diferent del que succeeix a la resta del sistema universitari— el percentatge de dones catedràtiques no arriba al quinze per cent. Si som capaços de trenar de la manera adequada aquests ideals, construirem una universitat de qualitat habitada per persones lliures i iguals. Aquest és el meu ideal i aquest el meu anhel, i amb ells

DECLARO INAUGURAT EL CURS 2006-2007 A LA
UNIVERSITAT POMPEU FABRA.

Moltes gràcies